

del diàleg la cosa no és rellevant». Per la meua part, opino que sí que ho és de rellevant. Es tracta, ni més ni menys, d'escatir si «Parménides» ha procedit, o no, amb el mètode zenonià que ell mateix ha exposat tan exactament (i que Balasch ha traduït tan correctament) a 136 a-b; d'acord amb aquest mètode, es plantegen vuit qüestions, ni una més ni una menys.

Josep Montserrat

MOSSE BEN NAHMAN, *El llibre de la Redempció i altres escrits*, introducció, traducció i notes per Eduard Feliu i Mabres, Biblioteca Judaico-Catalana-1, Girona: Ajuntament de Girona, Universitat de Barcelona, 1993, 272 p.

Ha calgut esperar seixanta (seixanta!) anys perquè els gestors de la cultura catalana es decidissin a continuar la publicació de traduccions de les obres d'autors jueus catalans iniciada el 1929. Als estudiosos del judaïsme de tot el món, als medievalistes, als historiadors, els resultava inconcebible que la immensa riquesa de la producció literària dels jueus de Catalunya romangués a guaret en un país que es vanta de publicar quatre mil títols a l'any. La Càbala de Girona és l'únic conjunt de filòsofs catalans que mereix amb propietat la designació d'escola. És clar, diran, no escriuen en català... Aleshores es planteja aquesta gravíssima qüestió metafísica: Ezra, Azriel, Saporta... ¿eren escriptors catalans? Sortosament, homes de cultura amb seny i diners han decidit no esperar el dictamen dels dicasteris preposats al discerniment, secessió i cariocinesi dels qui en aquest petit país usen la ploma, i han patrocinat la publicació de les obres que els jueus de Catalunya escrigueren en hebreu o en arameu.

Fa alguns anys em vaig preocupar d'aplegar els textos originals dels pensadors de la càbala gironina o de Gerondi (amb «e» en hebreu). Vaig descobrir amb

gran sorpresa que no es trobaven en els llocs on hom hauria esperat trobar-los. Aleshores vaig comissionar una alumna acabada de llicenciar al Departament de Filosofia de la Universitat Autònoma de Barcelona, hebraïsta per afició, a fi que anés a Israel i s'agencés una col·lecció fotocopiada íntegra dels textos que Scholem havia dipositat a Jerusalem; cosa que va fer. Una volta en possessió de tot aquest material, no vaig saber què fer-ne. Els hebraïstes universitaris es dedicaven a altres coses, els eclesiàstics (cada vegada més escassos) prou feina tenien amb la Bíblia, a Girona tot just començaven a ocupar-se de rescatar el Call... Vaig publicar algun article als papers, vaig remoure algun despatx oficial... i a la fi ho vaig deixar sobre els genolls dels déus. Per fi, un bon dia, la cura conjuminada dels universitaris de Barcelona i de l'Ajuntament de Girona fan que es trenqui el malefici i que les obres dels jueus de Catalunya puguin ser conegudes pel públic d'aquest país. El públic d'altres països ja en coneixia algunes.

El treball del traductor i comentador és, en aquest primer lliurament de la col·lecció, impecable. Ja coneixíem el tarannà científic d'Eduard Feliu, que fa poc havia publicat una antologia de la *Guia de perplexos* de Maimònides a la Col·lecció Textos Filosòfics. Feliu ha triat tres obres representatives de les diferents orientacions intel·lectuals del polifacètic Nahmànides, el nostre Bonastruc Saporta.

La primera és el *Llibre de la Redempció*. Elecció encertada, car es tracta d'una obra en la qual Nahman s'apropa des de l'òptica hebrea al tema —tan car als cristians— del Messies. Alhora, és un escrit on es fa palès el coneixement que tenia l'exegeta gironí de la filosofia i de la ciència del seu temps.

Per als lectors filòsofs revesteix força més interès el segon llibre traduït per Feliu, *Excel·lències de la Torà*. Nahman hi examina la narració genèsica de la creació, amb esment de múltiples doctrines filosòfiques aristotèliques i platòniques. Aquest escrit s'ha de comparar amb el *De opificio*

mundi de Filó d'Alexandria. oimés quantots dos intèrprets es basen en el sentit literal.

El tercer text traduït és l'original *Sermó sobre l'Eclesiastés*. Ens trobem ja davant d'un dels textos on Nahman es manifesta adepte de la càbala, encara que molt moderadament, com adverteix Feliu a la seva introducció.

Bibliografia, índex de citacions i índex de matèries clouen aquest valuós volum. Si és permès de formular un desideràtum pel segon, proposaria alguna obra d'Azriel de Girona, el més insigne representant de la tendència neoplatònica de la càbala catalana.

Josep Montserrat